

Praktisch Burgerlijk Procesrecht

Mr. J.P.H. Timmermans
Mr. N.H.P.G. Sommers

Derde druk

 Noordhoff Uitgevers



Praktisch Burgerlijk Procesrecht

Mr. J.P.H. Timmermans

Mr. N.H.P.G. Sommers

Derde druk

Noordhoff Uitgevers Groningen/Houten

Ontwerp omslag: G2K Designers, Groningen/Amsterdam

Omslagillustratie: iStock

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

Met betrekking tot sommige teksten en/of illustratiemateriaal is het de uitgever,
ondanks zorgvuldige inspanningen daartoe, niet gelukt eventuele rechthebbende(n)
te achterhalen. Mocht u van mening zijn (auteurs)rechten te kunnen doen gelden op
teksten en/of illustratiemateriaal in deze uitgave dan verzoeken wij u contact op te
nemen met de uitgever.

*Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie
die desondanks onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en
uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen
gegevens houden zij zich aanbevolen.*



0 / 14

© 2014 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten, The Netherlands.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische veeleenvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN (ebook) 978-90-01-85698-4

ISBN 978-90-01-84613-8

NUR 820

Woord vooraf

Het burgerlijk procesrecht is meer dan ooit in beweging. De rechtspraak moderniseert als gevolg van ontwikkelingen in de maatschappij en het juridische werkveld. Per 1 januari 2013 zijn de eerste grote ontwikkelingen zichtbaar geworden door het in werking treden van de Wet herziening gerechtelijke kaart (HGK). Andere grootschalige vernieuwingen staan voor de deur of zijn al ingezet. De belangrijkste zijn de ingrijpende wijzigingen in de bestaande civiele procedures en de bijbehorende wet- en regelgeving (vooral het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering), alsook de digitalisering van de rechtspraak. De regels over het inleiden van een procedure, het indienen van (proces)stukken en de communicatie tussen de deelnemers aan de civiele procedure veranderen (naar verwachting) vanaf medio 2015.

De derde druk van het boek *Praktisch Burgerlijk Procesrecht*, een studieboek over het burgerlijk procesrecht voor studenten van juridische bacheloropleidingen, gaat mee met deze ontwikkelingen. In deze derde druk zijn de genoemde ontwikkelingen en toekomstige wijzigingen op het gebied van het burgerlijk procesrecht, inclusief de nieuwe wetteksten, verwerkt. Het boek doet zijn naam eer aan vanwege de buitengewoon praktische opzet. De tekst en de ondersteunende voorbeelden, intermezzo's en figuren maken de theorie van het burgerlijk procesrecht voor de student toegankelijk en begrijpelijk. Door de gekozen opzet wordt het de student duidelijk op welke manier de theorie een rol speelt in de praktijk. Met *Praktisch Burgerlijk Procesrecht* legt de student een stevige basis voor de privaatrechtelijke procespraktijk en raakt de student bekend met die toekomstige beroepspraktijk.

Ook bij deze herziene versie zijn deskundigen en collega's uit de beroepspraktijk betrokken. Wij hebben dankbaar gebruikgemaakt van hun waardevolle ideeën en feedback. In het bijzonder danken wij Margriet Geurden-Cuypers. Zij was mede-auteur in de eerste en tweede druk van dit boek en ook aan deze derde druk heeft zij een waardevolle bijdrage geleverd.

Opmerkingen en suggesties over de opzet en inhoud van *Praktisch Burgerlijk Procesrecht* blijven welkom. Ook nu weer laten wij deze positieve betrokkenheid graag ten goede komen aan de kwaliteit van dit boek.

Roermond/Wijchen, maart 2014
Mr. J.P.H. Timmermans
Mr. N.H.P.G. Sommers

Serie Praktisch Recht

Praktisch Arbeidsrecht
Praktisch Bedrijfsrecht
Praktisch Bestuursprocesrecht
Praktisch Bestuursrecht
Praktisch Bijzondere Overeenkomstenrecht
Praktisch Burgerlijk Procesrecht
Praktisch Consumentenrecht
Praktisch Europees recht
Praktisch Fiscaalrecht
Praktisch Gemeenterecht
Praktisch Gezondheidsrecht
Praktisch Goederenrecht
Praktisch Internationaal recht
Praktisch Jeugd(straf)recht
Praktisch Omgevingsrecht
Praktisch Ondernemingsrecht
Praktisch Personen- en Familierecht
Praktisch Socialezekerheidsrecht
Praktisch Staatsrecht
Praktisch Straf(proces)recht
Praktisch Verbintenissenrecht

Inhoud

Inleiding 8

1 Kennismaking en ontwikkelingen 11

- 1.1 Materieel en formeel burgerlijk recht 12
 - 1.2 Functies van burgerlijk procesrecht 13
 - 1.3 Bronnen van burgerlijk procesrecht 16
 - 1.4 Algemene uitgangspunten 19
 - 1.5 Ontwikkelingen 22
- [Samenvatting 24](#)
[Studie-eindvragen 25](#)

2 Deelnemers aan het burgerlijk procesrecht 27

- 2.1 Procespartijen 28
 - 2.2 Rechtshulpverleners 31
 - 2.3 Gerechtsdeurwaarder 34
 - 2.4 Griffier en gerechtssecretaris 35
 - 2.5 Rechter 35
- [Samenvatting 42](#)
[Studie-eindvragen 43](#)

3 Opstarten van een civiele procedure 45

- 3.1 De dagvaarding 46
 - 3.2 Het verzoekschrift 67
 - 3.3 Het opstarten van de nieuwe basisprocedure 70
- [Samenvatting 78](#)
[Studie-eindvragen 80](#)

4 De dagvaardingsprocedure in eerste aanleg 83

- 4.1 Inleiding en bevoegdheid rechter 84
 - 4.2 Verloop van de procedure 92
 - 4.3 Kantonzaken: enkele verschillen 100
 - 4.4 Afwijkingen van de ongecompliceerde procedure 101
- [Samenvatting 110](#)
[Studie-eindvragen 112](#)

5 De verzoekschriftprocedure in eerste aanleg 115

- 5.1 Inleiding en bevoegdheid rechter 116
 - 5.2 Verloop van de procedure 120
 - 5.3 Afwijkingen van de ongecompliceerde procedure 125
 - 5.4 Bijzondere verzoekschriftprocedures 126
- [Samenvatting 127](#)
[Studie-eindvragen 129](#)

- 6 De nieuwe basisprocedure in eerste aanleg 131**
 - 6.1 Belangrijkste wijzigingen 132
 - 6.2 Verloop van de procedure 134
 - 6.3 Afwijkingen van de meest eenvoudige procedure 144
 - [Samenvatting 147](#)
 - [Studie-eindvragen 149](#)

- 7 Kort geding 151**
 - 7.1 Inleidende opmerkingen 152
 - 7.2 Eisen die aan een kort geding worden gesteld 155
 - 7.3 Verloop van de procedure 158
 - 7.4 Bijzonderheden en rechtsmiddelen 161
 - [Samenvatting 162](#)
 - [Studie-eindvragen 164](#)

- 8 Bewijs 165**
 - 8.1 Uitgangspunten van het bewijsrecht 166
 - 8.2 Bewijsaanbod en bewijsopdracht 168
 - 8.3 Bewijs in verzoekschrift- en kortgedingprocedures 168
 - 8.4 Bewijslastverdeling 169
 - 8.5 Bewijsmiddelen 176
 - [Samenvatting 183](#)
 - [Studie-eindvragen 185](#)

- 9 Vonnissen en beschikkingen 187**
 - 9.1 Diverse indelingen 188
 - 9.2 Opbouw en inhoud van een vonnis 193
 - 9.3 Functie van het vonnis 194
 - 9.4 Beschikking 195
 - [Samenvatting 197](#)
 - [Studie-eindvragen 198](#)

- 10 Rechtsmiddelen 201**
 - 10.1 Schorsende werking 203
 - 10.2 Verzet 204
 - 10.3 Hoger beroep 206
 - 10.4 Cassatie 215
 - 10.5 Buitengewone rechtsmiddelen 220
 - [Samenvatting 222](#)
 - [Studie-eindvragen 224](#)

- 11 De kosten van een juridische procedure 227**
 - 11.1 Kosten van een procedure 228
 - 11.2 Gesubsidieerde rechtsbijstand 235
 - [Samenvatting 242](#)
 - [Studie-eindvragen 243](#)

- 12 Particuliere geschillenbeslechting 245**
 - 12.1 Arbitrage 246
 - 12.2 Bindend advies 253
 - 12.3 Mediation 256
 - [Samenvatting 257](#)
 - [Studie-eindvragen 259](#)

13 Executie van een uitspraak 261

13.1 Algemene regels bij executie 262

13.2 Executiemiddelen 266

[Samenvatting 273](#)

[Studie-eindvragen 274](#)

14 Beslagrecht 275

14.1 Gevolgen van het beslag 276

14.2 Onderscheid in beslagsoorten 278

14.3 Einde van het beslag 284

[Samenvatting 285](#)

[Studie-eindvragen 286](#)

Literatuuroverzicht 287

Over de auteurs 288

Register 289

Inleiding

Gelijk hebben is iets anders dan gelijk krijgen. Aan de rechtsstaat waarin je leeft kun je allerlei rechten ontleen. Zo heb je in beginsel recht op schadevergoeding wanneer een ander jou buiten jouw schuld schade toebrengt. Maar hoe kun je die schadevergoeding echt opeisen? Ook heb je recht op nakoming van een overeenkomst die je bent aangegaan met een ander. Maar hoe zorg je ervoor dat die ander zijn verplichtingen ook daadwerkelijk nakomt? Alleen de praktijkjurist die kennis heeft van het burgerlijk procesrecht kan deze vragen beantwoorden. Voor de praktijkjurist is kennis van het burgerlijk procesrecht dus onmisbaar. Welk soort procedure moet in een bepaalde zaak worden gevoerd? Voor welke rechter? Welke processtukken moeten worden opgesteld en welke praktische stappen moeten dan worden gezet? En hoeveel kost het voeren van een procedure? Dit soort wezenlijke vragen worden in dit boek behandeld.

Er wordt in dit boek een zo volledig mogelijk beeld van het burgerlijk procesrecht geschetst. Daarbij geldt dat het onderlinge gewicht van de behandelde onderwerpen zo veel mogelijk is afgestemd op de toekomstige beroepspraktijk van juridische bachelorstudenten. Dit betekent dat het boek geen naslagwerk is waarin alle finesses van het burgerlijk procesrecht verdiept zijn uitgewerkt, maar juist een studieboek en een naslagwerk waarmee de (toekomstige) praktijkjurist direct aan de slag kan. Sommige onderwerpen (zoals de procedure bij de rechter in eerste aanleg) worden uitvoerig behandeld omdat deze voor de beroepspraktijk zeer relevant zijn. Andere onderwerpen worden summier behandeld of zijn weloverwogen achterwege gelaten.

Elk hoofdstuk begint met een openingscasus die als rode draad door het hoofdstuk loopt. De theorie wordt ondersteund door praktijkvoorbeelden, bestaande uit onder andere casusposities, persberichten en modelprocesstukken, en wordt verduidelijkt aan de hand van schema's en figuren. Aan het eind van elk hoofdstuk zijn studie-eindvragen opgenomen. Deze opzet brengt de theorie tot leven en maakt de lezer op een praktische wijze bekend met het burgerlijk procesrecht.

Praktisch Burgerlijk Procesrecht bestaat uit veertien hoofdstukken. Hoofdstuk 1 is een algemene inleiding in het vak. Tevens wordt in dit hoofdstuk uiteengezet welke actuele ontwikkelingen momenteel spelen op het gebied van het burgerlijk procesrecht. In hoofdstuk 2 worden de rollen van betrokken 'spelers' besproken, zoals de procespartijen, de rechtshulpverlener en de rechter. Hoe een procedure in eerste aanleg wordt opgestart, wordt in hoofdstuk 3 besproken. Vervolgens worden in de hoofdstukken 4 en 5 de dagvaardingsprocedure en de verzoekschriftprocedure in eerste aanleg besproken. In hoofdstuk 6 worden de nieuwe regels besproken die gaan gelden voor de nieuwe basisprocedure die naar verwachting in 2015 zal wor-

den ingevoerd. In hoofdstuk 7 komt het kort geding aan bod: een bijzondere procedure voor spoedeisende zaken. Vervolgens wordt in hoofdstuk 8 het bewijsrecht besproken. In hoofdstuk 9 staat de uitspraak van de rechter centraal. Hoofdstuk 10 gaat over de verschillende rechtsmiddelen en in hoofdstuk 11 worden de diverse kosten besproken die een procedure met zich mee (kunnen) brengen. In hoofdstuk 12 komen de particuliere wijzen van geschillenbeslechting aan bod. In de hoofdstukken 13 en 14 wordt het executie- en beslagrecht behandeld. In hoofdstuk 13 wordt uiteengezet op welke manieren de nakoming van een uitspraak kan worden afgedwongen. Een van die manieren is het leggen van beslag. Dit executiemiddel wordt ten slotte in hoofdstuk 14 behandeld. Bij het bespreken van personen wordt in dit boek steeds gesproken over 'hij'. Hiervoor in de plaats kan ook 'zij' gelezen worden.

1

Kennismaking en ontwikkelingen

- 1.1 Materieel en formeel burgerlijk recht
 - 1.2 Functies van burgerlijk procesrecht
 - 1.3 Bronnen van burgerlijk procesrecht
 - 1.4 Algemene uitgangspunten
 - 1.5 Ontwikkelingen
- Samenvatting
Studie-eindvragen

OPENINGSCASUS

Een dure telefoon

Lucas van Maenen heeft een nieuwe smartphone gekocht bij Future-Phones. Twee weken na de aanschaf weigert de smartphone echter dienst. Lucas gaat onmiddellijk terug naar Future-Phones en legt uit dat de telefoon plotseling niet meer werkt. De batterij van de telefoon was vol, de telefoon is niet gevallen en er is ook niets anders mee gebeurd. De verkoper luistert naar Lucas, bekijkt het toestel en meldt vrijwel direct dat een en ander het probleem van Lucas is: hij moet maar een nieuwe telefoon kopen. Lucas is zeer verbaasd. De koper heeft toch altijd het recht op reparatie of vervanging bij een defect product? Zo is hij dat gewend. De verkoper van FuturePhones wil echter nergens van weten en ook de bedrijfsleider, die op aandringen van Lucas verschijnt, stelt zich op het standpunt dat het defect aan de smartphone aan Lucas zelf te wijten is. Boos verlaat Lucas de winkel. Hij vraagt zich af welke stappen hij nu moet zetten.

In dit hoofdstuk maken we kennis met het burgerlijk procesrecht. Allereerst komt in paragraaf 1.1 het onderscheid tussen materieel en formeel privaatrecht aan de orde. Vervolgens worden in paragraaf 1.2 de functies van het burgerlijk procesrecht beschreven. De bronnen van burgerlijk procesrecht komen in paragraaf 1.3 aan bod. Paragraaf 1.4 behandelt een aantal algemene uitgangspunten die voor het burgerlijk procesrecht gelden. In paragraaf 1.5 worden ten slotte de ontwikkelingen besproken die de afgelopen jaren en de komende jaren het burgerlijk procesrecht ingrijpend hebben gewijzigd en zullen wijzigen.

1.1 Materieel en formeel burgerlijk recht

Wanneer we de openingscasus bekijken, rijst de vraag hoe Lucas van Maenen zijn rechten (het recht op herstel of vervanging van zijn smartphone) kan doen gelden indien FuturePhones herstel of vervanging blijft weigeren. Welke stappen moet Lucas zetten om FuturePhones te dwingen de smartphone te herstellen of te vervangen? Kan Lucas zelf naar de rechter stappen of moet hij een advocaat inschakelen? En als hij naar de rechter wil stappen: hoe gaat dat in zijn werk? Hoe verloopt een gerechtelijke procedure en welke regels gelden er? Het antwoord op dit soort vragen wordt gegeven door het burgerlijk procesrecht: regels over de wijze van procesvoering binnen het privaatrecht. Het burgerlijk procesrecht moet worden onderscheiden van het materiële privaatrecht. Op dit onderscheid wordt in deze paragraaf ingegaan.

Het recht kan op verschillende manieren worden ingedeeld. Zo kan een onderscheid worden gemaakt tussen publiekrecht en privaatrecht. Het publiekrecht ziet toe op de rechtsverhouding tussen overheid en burger, terwijl het privaatrecht (ook wel het civiele recht of burgerlijk recht) de verhouding tussen burgers onderling regelt. Daarnaast kan een onderscheid worden gemaakt in diverse rechtsgebieden: regels die gelden voor het recht op een bepaald gebied of over een bepaald onderwerp. Rechtsgebieden binnen het publiekrecht zijn bijvoorbeeld het strafrecht en het bestuursrecht. Als rechtsgebieden binnen het privaatrecht kunnen bijvoorbeeld worden genoemd het verbintenissenrecht, het arbeidsrecht of het ondernemingsrecht.

Zoals gezegd ziet het privaatrecht toe op de rechtsverhouding tussen burgers (of: 'personen') onderling. Bij het aangaan van de koopovereenkomst tussen Lucas en FuturePhones zijn beide partijen rechten en plichten aangegaan. De rechten en plichten over en weer betreffen het leveren en geleverd krijgen van een deugdelijke telefoon en het betalen en betaald krijgen van de overeengekomen koopprijs. Het privaatrecht bevat grotendeels regelen recht, wat betekent dat de rechter bij een geschil eerst kijkt naar de afspraken tussen partijen en pas daarna – wanneer partijen bepaalde aspecten niet of nauwelijks hebben geregeld – naar de aanvullende regels van het Burgerlijk Wetboek (BW). De inhoudelijke rechten en plichten voor Lucas en FuturePhones worden bepaald door de overeenkomst en het Burgerlijk Wetboek (BW).

Publiekrecht
Privaatrecht

Rechtsgebieden

Materieel burgerlijk recht

Het materiële burgerlijk recht omvat inhoudelijke rechten en plichten: rechtsregels om situaties, rechtsverhoudingen en handelingen juridisch te definiëren en te kwalificeren. Welke rechten en plichten Lucas en FuturePhones

hebben, zijn aspecten van materieel recht. Op grond van het materiële privaatrecht mag Lucas verwachten dat zijn nieuwe smartphone langer dan twee weken deugdelijk zal functioneren: art. 7:18 lid 2 BW. Lucas heeft daarom het recht om herstel of vervanging van de smartphone te vorderen, aldus art. 7:21 lid 1 sub b en c BW.

Waar het materiële burgerlijk recht bepaalt welke rechten en plichten Lucas heeft, geeft het formele burgerlijk recht antwoord op de vraag volgens welke procedureregels deze rechten en plichten kunnen worden geëffectueerd. Met andere woorden: hoe kunnen de materiële rechtsregels worden afgedwongen bij de rechter? Aan welke (spel)regels moeten de betrokken partijen zich houden? Omdat het bij het formele burgerlijk recht gaat over de manier waarop een procedure moet worden gevoerd, wordt ook wel gesproken over *burgerlijk procesrecht*. Samenvattend: het burgerlijk procesrecht omvat vormvoorschriften en procedureregels waarmee in een civiele procedure door een persoon diens materiële rechten en plichten kunnen worden geëffectueerd, vastgesteld, tot stand gebracht, gewijzigd en beëindigd.

Formeel burgerlijk recht

Burgerlijk procesrecht

1

1.2 Functies van burgerlijk procesrecht

Het burgerlijk procesrecht heeft verschillende functies. Een aantal belangrijke functies wordt in deze paragraaf besproken. Het betreft:

- het handhaven en beïnvloeden van materiële burgerlijke rechten en plichten;
- het voorkomen van een gerechtelijke procedure;
- het voorkomen van eigenrichting.

Handhaven en beïnvloeden van materiële burgerlijke rechten en plichten

Het burgerlijk procesrecht verschaft een persoon bepaalde middelen om zijn burgerlijke rechten en plichten te handhaven en te beïnvloeden. Deze functie komt tot uitdrukking in de definitie zoals die aan het einde van paragraaf 1.1 samenvattend is weergegeven.

Hierna volgen enkele voorbeelden waarin de onderdelen van deze definitie terugkomen.

Voorbeeld 1.1 gaat over het *effectueren* van rechten en plichten.

VOORBEELD 1.1

Fouad heeft bij Doe Het Zelf bv zes deuren besteld, die hij conform afspraak direct bij aankoop heeft betaald. Doe Het Zelf bv heeft inmiddels drie deuren geleverd, maar om voor Fouad onbekende redenen weigert Doe Het Zelf bv de resterende drie deuren te leveren. Op vordering van Fouad veroordeelt de rechter Doe Het Zelf bv op grond van art. 3:296 BW tot levering van de overige drie deuren binnen een termijn van tien dagen na de betekening van het vonnis. Hiermee wordt het recht op levering van Fouad geëffectueerd.

Voorbeeld 1.2 gaat over het *vaststellen* van rechten en plichten.

VOORBEELD 1.2

Reinout is met Gerard een recht van vruchtgebruik overeengekomen op de woning van Reinout aan de Grachtsingel te Delft. Na het overlijden van Reinout betwisten diens erfgenamen het bestaan van het recht van vruchtgebruik. Gerard stapt naar de rechter, die op grond van art. 3:27 lid 1 BW een rechterlijke verklaring afgeeft waarin hij vaststelt welke rechten Gerard ten aanzien van de woning heeft.

Voorbeeld 1.3 betreft het *tot stand brengen* van rechten en plichten.

VOORBEELD 1.3

Jeremy is de verwekker van Sara, maar hij weigert Sara te erkennen. Op verzoek van Sara's moeder stelt de rechter op grond van art. 1:207 lid 1 BW het juridisch vaderschap van Jeremy vast. Daarmee worden allerlei rechten en plichten tussen Jeremy en Sara in het leven geroepen.

Voorbeeld 1.4 gaat over het *wijzigen* van rechten en plichten.

VOORBEELD 1.4

Berber heeft Esmée, terwijl Esmée zwaar depressief was, overgehaald om tegen een veel te lage koopprijs haar piano te verkopen. Esmée vordert vernietiging van deze koopovereenkomst op grond van misbruik van omstandigheden (art. 3:44 BW). De rechter wijst de vordering van Esmée af, maar wijzigt op verlangen van Berber op grond van art. 3:54 lid 2 BW de overeenkomst zodanig dat de daarin opgenomen koopprijs wordt verhoogd tot een redelijke marktprijs. Het nadeel dat door Esmée als gevolg van het misbruik van omstandigheden is geleden, wordt op deze wijze tenietgedaan.

En voorbeeld 1.5 ten slotte betreft het *beëindigen* van rechten en plichten.

VOORBEELD 1.5

Raymond verhuurt voor de in de huurovereenkomst opgenomen termijn van twee jaren aan Michiel een woonhuis. Na enkele maanden zegt Raymond, met inachtneming van de overeengekomen opzegtermijn, de huurovereenkomst op. Michiel stemt niet toe in de beëindiging, waarna Raymond de rechter op grond van art. 7:272 lid 2 BW verzoekt de huurovereenkomst te beëindigen. De rechter wijst de vordering van Raymond toe en stelt het tijdstip waarop de huurovereenkomst eindigt vast. Hiermee worden de rechten en plichten van Raymond en Michiel uit hoofde van de huurovereenkomst door de rechter beëindigd per de vastgestelde datum.

Voorkomen van een gerechtelijke procedure

Een tweede functie van burgerlijk procesrecht is de zogenoemde 'preventie-functie'. De middelen die het burgerlijk procesrecht biedt, zoals het instellen van een vordering, kunnen een preventieve werking hebben. Onder dreiging van een gerechtelijke procedure zijn burgers vaak bereid om (alsnog) vrijwillig hun plichten te vervullen. In de praktijk bestaat een deel van het werk van rechtsbijstandverleners uit onderhandelen over bepaalde geschillen. Onder dreiging van een gerechtelijke procedure komen partijen nogal eens tot een oplossing buiten de rechter om. Veel partijen willen een kostbare en tijdrovende procedure, waarin de uitkomst bovendien soms niet eenvoudig te voorspellen is, voorkomen. Zie het volgende voorbeeld.

VOORBEELD 1.6

Door de recessie gaat het slecht met computerbedrijf Apple Bird. Wegens een tekort aan liquide middelen betaalt Apple Bird de facturen van haar hoofdleverancier PC4U niet binnen de overeengekomen betalingstermijnen. PC4U berekent een rente van 12% over het te factureren bedrag en geeft een incassobureau opdracht tot het innen van de vorderingen inclusief de rente. Apple Bird stelt zich op het standpunt dat een rente van 12% niet tussen partijen is overeengekomen en weigert de rentevorderingen te voldoen. PC4U kan een gerechtelijke procedure starten waarbij Apple Bird veroordeeld kan worden tot betaling van het gehele bedrag ineens, te vermeerderen met de overeengekomen, althans wettelijke rente. Omdat een gerechtelijke procedure dreigt, biedt Apple Bird uiteindelijk aan om de hoofdvorderingen, te vermeerderen met de wettelijke rente, aan PC4U te voldoen in tien maandelijkse termijnen. Omdat een dure, langdurige procedure met een niet geheel zekere uitkomst dreigt, is PC4U bereid het schikkingsaanbod van Apple Bird te accepteren. Partijen leggen hun afspraken schriftelijk vast en een gerechtelijke procedure is voorkomen.

Voorkomen van eigenrichting

Het voorkomen van eigenrichting is een derde belangrijke functie van het burgerlijk procesrecht. Eigenrichting houdt in dat een persoon zelf en met eigen middelen zijn recht gaat halen zonder hulp van de overheid en zonder dat hem daartoe een wettelijke bevoegdheid is gegeven. Doordat het burgerlijk procesrecht middelen tot handhaving van de civiele rechtsorde ter beschikking stelt, wordt eigenrichting zo veel mogelijk voorkomen. Eigenrichting wordt ook wel aangeduid met het gezegde 'Oog om oog, tand om tand'. Zie het voorbeeld hierna.

VOORBEELD 1.7

De rechter heeft een omgangsregeling vastgesteld tussen Peter en zijn zoon Timo. Wanneer moeder Mariska weigert om Timo aan Peter mee te geven, kan Peter grofweg twee dingen doen om de omgangsregeling alsnog nageleefd te zien. Allereerst kan hij onrechtmatig het huis van Mariska binnendringen, Mariska overmeesteren om Timo vervolgens onder zijn arm mee te nemen en naar zijn woning over te brengen. Daarnaast kan Peter in een gerechtelijke procedure vorderen dat Mariska verplicht wordt de omgangsregeling na te leven onder toepassing van het in art. 812 Rv vastgelegde

machtsmiddel om de politie in te schakelen. Doordat het burgerlijk procesrecht in deze laatste mogelijkheid voorziet, wordt van overheidswege zo veel mogelijk voorkomen dat burgers voor de eerste optie kiezen. De eerste optie is een voorbeeld van eigenrichting: Peter neemt hier zelf het recht in handen zonder dat hij de bevoegdheid heeft om te handelen zoals hij handelt.

1.3 Bronnen van burgerlijk procesrecht

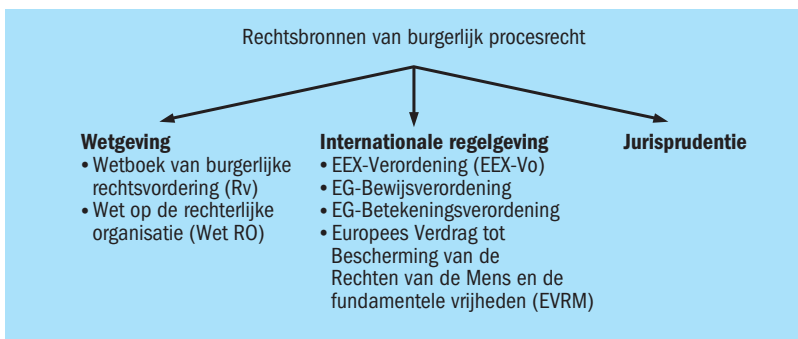
Rechtsregels staan veelal beschreven in wetten, internationale verdragen en verordeningen, maar vloeien ook voort uit jurisprudentie, gewoonte en algemene rechtsbeginselen (bijvoorbeeld het beginsel van contractsvrijheid: binnen bepaalde kaders – wet, openbare orde, goede zeden, redelijkheid en billijkheid – mogen personen met elkaar afspreken wat ze willen). De vindplaats van een bepaalde rechtsregel wordt de rechtsbron genoemd.

Als rechtsbronnen van het burgerlijk procesrecht gelden met name de wet, verdragen en jurisprudentie. De belangrijkste wetten voor het burgerlijk procesrecht zijn het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) en de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO). Verdragen spelen onder meer een belangrijke rol bij de tenuitvoerlegging van rechterlijke uitspraken in het buitenland en het betekenen van processtukken aan een partij die in het buitenland woont. Verder speelt art. 6 EVRM, dat het recht op een eerlijk proces (*fair trial*) inhoudt, ook in het burgerlijk procesrecht een belangrijke rol.

Eerlijk proces

In figuur 1.1 worden de rechtsbronnen van het burgerlijk procesrecht schematisch weergegeven. In de rest van deze paragraaf worden deze bronnen vervolgens kort toegelicht.

FIGUUR 1.1 Rechtsbronnen van burgerlijk procesrecht



Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) beschrijft concrete regels voor het voeren van een procedure bij de burgerlijke rechter. Op welke wijze kan een procespartij een zaak voor de civiele rechter brengen en aan welke regels moeten de betrokken deelnemers aan de procedure (zie hoofdstuk 2)

zich houden? Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering geeft het wettelijk kader voor het procederen ten overstaan van de rechtbank, het gerechtshof en de Hoge Raad, evenals voor de gerechtelijke tenuitvoerlegging van uitspraken (zie hoofdstuk 13).

Aandacht verdienen voorts de diverse procesreglementen bij verschillende gerechtelijke instanties, zoals het Procesreglement Civiel jeugdrecht en het Procesreglement belastingkamers gerechtshoven 2010. In deze reglementen staan nadere invullingen en praktische toepassingen van bepaalde regels uit het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, zoals regels over het indienen van processtukken en de termijnen die de rechter verleent bij uitstel. Waar Rv kaders schept en ruimte laat, vullen de reglementen deze concreet in. Op deze reglementen, die via www.rechtspraak.nl kunnen worden geraadpleegd, wordt in de hoofdstukken 3 en 4 teruggekomen.

Proces-
reglementen

1

Wet op de rechterlijke organisatie

In de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO) staat beschreven hoe de rechterlijke macht in Nederland is georganiseerd. In de Wet RO zijn onder meer de organisatie, de taken en de bevoegdheden van de rechtbanken, de gerechtshoven en de Hoge Raad vastgelegd. In hoofdstuk 2 wordt hier verder op ingegaan.

Internationale regelgeving

Ook op het gebied van het burgerlijk procesrecht is de invloed van het Europese en internationale recht op het nationale recht niet meer weg te denken. Staten en overheden werken op steeds meer terreinen met elkaar samen en (juridische) grenzen vervagen. Rechtbanken en advocaten komen regelmatig met buitenlandse partners in aanraking omdat geschillen vaker grensoverschrijdend zijn. Stel dat Lucas uit de openingscasus, Nederlands staatsburger, zijn smartphone koopt bij een vestiging van FuturePhones in Antwerpen. Moet Lucas nu naar de Belgische rechter of naar de Nederlandse rechter? En stel, dat de rechter een voor Lucas positief vonnis wijst, kan Lucas de uitvoering van dit vonnis vervolgens in een ander land afdwingen?

Hierna wordt kort ingegaan op enige internationale regelgeving die relevant is voor het Nederlandse burgerlijk procesrecht:

- 1 EEX-Verordening;
- 2 EG-Bewijsverordening;
- 3 EG-Betekenningsverordening;
- 4 Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM).

Op deze plaats wordt volstaan met een algemene aanduiding en beschrijving.

Ad 1 EEX-Verordening

De EEX-Verordening (voluit: Verordening nr. 44/2001 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, ook wel 'Brussel I') is een verordening van de Europese Unie (EU). Een EU-Verordening is een besluit van de Europese Unie, dat rechtstreeks van toepassing is binnen alle lidstaten en dat algemeen verbindende kracht heeft. In de EEX-Verordening wordt bepaald welke rechter in burgerlijke en handelszaken in een Europees conflict bevoegd is, evenals op welke manier uitspraken van buitenlandse rechters in andere lidstaten erkend en uitgevoerd worden.

Ad 2 EG-Bewijsverordening

De EG-Bewijsverordening (voluit: Verordening nr. 1206/2001 betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken) beoogt de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging te verbeteren, te vereenvoudigen en te bespoedigen. Ook de EG-Bewijsverordening is een verordening van de EU.

Ad 3 EG-Betekenningsverordening

De EG-Betekenningsverordening (voluit: Verordening 1393/2007 inzake de betekening en kennisgeving in de lidstaten van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke of in handelszaken) ziet op het vergemakkelijken van de betekening en kennisgeving van stukken tussen de verschillende lidstaten. Deze verordening is van kracht binnen de EU.

Ad 4 Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM)

Het EVRM is tot stand gekomen binnen de Raad van Europa met als doel het bereiken van een grotere eenheid tussen de lidstaten door het handhaven en verder verwezenlijken van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Het uitgangspunt voor het EVRM is de Universele verklaring van de Rechten van de Mens. Voor het Nederlandse burgerlijk procesrecht is vooral art. 6 EVRM van belang, waarin het recht op een eerlijk proces (fair trial) is neergelegd.

Eerlijk proces

Jurisprudentie

Behalve nationale en internationale wet- en regelgeving is jurisprudentie een andere bron van burgerlijk procesrecht. Veel wettelijke bepalingen eisen nadere invulling of aanvulling. De rechter vult deze wettelijke bepalingen in of aan in gerechtelijke uitspraken. Zo kan de rechter ook bepaalde rechtsregels interpreteren op een wijze die past bij rechtsontwikkelingen die hebben plaatsgevonden. In het volgende intermezzo geeft de Hoge Raad een artikel uit het burgerlijk recht een betekenis die overeenstemt met internationale rechtsontwikkelingen.

Cateringmedewerkers Heineken in gelijk gesteld

In 2005 heeft Heineken Nederland haar cateringactiviteiten uitbesteed aan Albron. De cateringmedewerkers waren in dienst van de personeelsvereniging Heineken Nederlands Beheer en permanent gedetacheerd bij Heineken Nederland. Albron neemt de cateringmedewerkers in dienst, maar onder toepassing van aanzienlijk slechtere arbeidsvoorwaarden. De cateringmedewerkers, gesteund door FNV Bondgenoten, stellen zich op het standpunt dat sprake is van overgang van onderneming in de zin van art. 7:663 BW. Dit artikel vormt de implementatie van een Europese richtlijn. Zij stellen dat

hun arbeidsovereenkomst van rechtswege is overgegaan naar Albron en dat zij aanspraak houden op hun oude arbeidsvoorwaarden. Albron stelt dat art. 7:663 BW vereist dat de cateringmedewerkers een arbeidsovereenkomst hebben met de uitbestedende partij en daar is in dit geval geen sprake van. Het hof Amsterdam heeft de cateringmedewerkers in het gelijk gesteld. Albron stelt in cassatie dat het hof Amsterdam de grenzen van richtlijnconforme interpretatie heeft overschreden. Het oordeel van het hof zou namelijk neerkomen op een uitleg die in strijd is met de Nederlandse wet en strijdig

is met het rechtszekerheidsbeginsel. De Hoge Raad verwerpt deze stellingen. Op basis van de wetsgeschiedenis moet namelijk aangenomen worden dat de wetgever niet heeft willen afwijken van de richtlijn. De Hoge Raad benadrukt in dit verband dat de bewoordingen van een wetbepaling niet altijd beslissend zijn voor de uitleg daarvan. In dit geval komt, gelet op de bedoeling van de

wetgever, aan de (van de richtlijn afwijkende) bewoordingen minder betekenis toe. Het hof heeft volgens de Hoge Raad dus terecht art. 7:663 BW richtlijnconform geïnterpreteerd. Dit betekent dat het feit dat de cateringmedewerkers tijdens de overgang van onderneming niet bij die onderneming in dienst waren, niet aan de toepasselijkheid van art. 7:663 BW in de weg staat.

Bron: Hoge Raad, 5 april 2013, ECLI:NL:HR:2013:BZ1780

1.4 Algemene uitgangspunten

Thans wordt ingegaan op een aantal algemene uitgangspunten dat voor het burgerlijk procesrecht geldt. Deze uitgangspunten worden gevormd door algemene rechtsbeginselen en voorschriften voor procedures. Enerzijds dienen ze als leidraad voor de rechter, anderzijds dienen ze voor de procespartijen als waarborg voor een eerlijk proces. De uitgangspunten zijn terug te vinden in Boek 1, titel 1, afdeling 3 Rv (art. 19-35 Rv: Algemene voorschriften voor procedures), art. 6 EVRM (fair trial-beginsel), alsmede in de Grondwet en de Wet Algemene Bepalingen.

Algemene rechtsbeginselen

Algemene voorschriften voor procedures

Eerlijk proces

Recht op rechtspraak en rechtsbijstand

Het recht op rechtspraak en rechtsbijstand houdt in dat door iedereen een geschil moet kunnen worden voorgelegd aan een overheidsrechter en dat een ieder recht heeft op juridische bijstand in een procedure (art. 17-18 en 112 Grondwet). Een belangrijk gevolg van deze beginselen is het toegangsprincipe: iedereen moet toegang hebben tot de rechter en een rechtsbijstandverlener, zoals een advocaat. Als gevolg hiervan hebben minder draagkrachtigen in beginsel recht op 'gesubsidieerde rechtsbijstand': van overheidswege wordt hen een advocaat toegevoegd die hen zal bijstaan. De minder draagkrachtige burger hoeft slechts een eigen bijdrage te betalen; de Staat betaalt de advocaat. In hoofdstuk 11 wordt dieper ingegaan op de gesubsidieerde rechtsbijstand.

Onafhankelijke en onpartijdige rechter

Uitgangspunt in het Nederlandse recht is dat er recht wordt gesproken door een onafhankelijke en onpartijdige gerechtelijke instantie, bij de wet ingesteld. Onafhankelijkheid betekent dat de rechter geen verantwoording verschuldigd is aan de overheid ('aan Den Haag') of aan collega-rechters. Onpartijdigheid houdt in dat de rechter oordeelt zonder zich te laten leiden door de personen van de procespartijen. De rechter moet objectief en onbevooroordeeld oordelen; hij moet als het ware 'blind' te werk gaan. Dit wordt gesymboliseerd door de blinddoek van Vrouwe Justitia.

Indien een partij op gerechtvaardigde gronden twijfelt aan de onpartijdigheid van de rechter, kan die partij een verzoek tot wraking van die rechter doen (art. 36 Rv). Is de rechter zelf van mening dat hij in een bepaalde zaak niet onpartijdig kan zijn, dan kan hij verzoeken zich te laten vervangen door een andere rechter. Dit wordt verschoning genoemd: art. 40 Rv. Een voorbeeld waarin de

Wraking

Verschoning

rechter een verschoningsverzoek kan doen, is de situatie dat de rechter ontdekt dat hij een van de procespartijen persoonlijk kent. De rechterlijke onpartijdigheid zou daardoor in gevaar kunnen komen. In het volgende voorbeeld heeft de verzoekende partij met succes een wrakingsverzoek ingediend.

VOORBEELD 1.8

De wrakingskamer van de rechtbank Maastricht heeft op 23 mei 2012 een verzoek tot wraking toegewezen (ECLI:NL:RBMAA:2012:BX3771). De rechter heeft tijdens de comparitie verschillende grappen gemaakt waar verzoeker niet om kon lachen maar de wederpartij wel, waardoor verzoeker zich gekleineerd voelde. Als een voorbeeld van een dergelijke grap heeft verzoeker de opmerking van de rechter over de verdeling van het tuingereedschap aangehaald. Verzoeker had aangegeven prijs te stellen op toedeling van een schop die voor verzoeker van bijzondere waarde was. De rechter reageerde hierop met de opmerking: 'Een schop kun je krijgen'. Verzoeker heeft daarop kenbaar gemaakt dat hij niet gediend was van dergelijke grappen maar dit leidde niet tot een andere houding bij de rechter. De rechter ging door met het maken van grappen die, gelet op de context van de zitting, voor verzoeker pijnlijk waren. Door de gemaakte grappen voelde verzoeker zich benadeeld en kwam hij tot de conclusie dat sprake was van partijdigheid of schijn van partijdigheid van de rechter.

Doordat de rechter grappen bleef maken, ook nadat verzoeker had aangegeven hier niet van gediend te zijn, heeft de rechter onvoldoende vermeden, althans bewust het risico op de koop toe genomen dat bij verzoeker de schijn van partijdigheid op enig moment tijdens de comparitie kon ontstaan. De vrees van verzoeker dat het de rechter hierdoor aan onpartijdigheid ontbrak, is naar het oordeel van de wrakingskamer objectief gerechtvaardigd.

Hoor en wederhoor

Het beginsel van hoor en wederhoor (ook wel het gelijkheidsbeginsel genoemd) betekent dat beide partijen in de gelegenheid gesteld moeten worden om hun standpunten in een zaak naar voren te brengen (art. 19 Rv). Beide partijen moeten evenveel gelegenheid krijgen om hun vorderingen en verweeren kenbaar te maken en over en weer op elkaar te reageren. Schending van het beginsel van hoor en wederhoor levert een essentieel vormverzuim op.

Googelende rechter schond beginsel van hoor en wederhoor

Het beginsel van hoor en wederhoor houdt ook in dat partijen in de gelegenheid moeten worden gesteld om zich uit te laten over alle informatie die de rechter gebruikt om tot een oordeel te kunnen komen. Dit blijkt ook uit het zogenoemde 'googelende rechter-arrest'. In dit arrest vernietigt de Hoge Raad een uitspraak van het hof die mede gebaseerd was op gegoogelde informatie over een softwarepakket. De beslissing van

het hof steunde op feitelijke gegevens die niet in het procesdossier voorkwamen, maar die het hof uit eigen beweging had gezocht en gevonden op het internet. De Hoge Raad oordeelde dat het hof hiermee het beginsel van hoor en wederhoor had geschonden. De gevonden informatie was doorslaggevend voor het hof, maar deze informatie had eerst moeten worden gepresenteerd aan de partijen (ECLI:NL:HR:2011:BR1654).

Behandeling en beslissing binnen redelijke termijn

De behandeling van en beslissing over de zaak dienen binnen een redelijke termijn te geschieden. De rechter en partijen waken tegen onredelijke vertraging van de procedure: art. 20 lid 1 en 2 Rv. In de landelijke procesreglementen wordt concrete invulling gegeven aan art. 20 Rv. Zo gelden er vastgestelde termijnen voor het indienen van processtukken. Op deze termijnen en de procesreglementen wordt in de volgende hoofdstukken nog teruggeko- men. De wens om gerechtelijke procedures waar mogelijk sneller te laten verlopen, is overigens een actueel onderwerp dat in de herziening van het burgerlijk procesrecht een rol speelt.

Openbaarheid van zitting en uitspraak

Het openbaarheidbeginsel heeft betrekking op de openbaarheid van de terechtzitting en de openbaarheid van de uitspraak. De terechtzitting dient in beginsel in het openbaar te geschieden: art. 27 lid 1 Rv. Een uitzondering hierop kan echter worden gemaakt wanneer de goede zeden, de openbare orde, de nationale veiligheid in een democratische samenleving, de belan- gen van minderjarigen of de bescherming van het privéleven van procespar- tijen besloten behandeling noodzakelijk maken (art. 27 lid 1 sub a-d Rv). Ook de uitspraak moet in het openbaar plaatsvinden, aldus art. 28 lid 1 Rv. Op deze regel kan, anders dan bij de terechtzitting, geen uitzondering wor- den gemaakt. Overigens moet 'de uitspraak' niet letterlijk worden genomen. Het doen van een uitspraak betekent in civiele zaken dat de rechter zijn schriftelijke beslissing geeft en dat deze voor de betrokken partijen verkrijg- baar (en daarmee: openbaar) is.

Openbaarheid
van de terecht-
zitting

Openbaarheid
van de uitspraak

Motiveringsbeginsel

Behalve dat de uitspraak openbaar moet zijn (zie hiervoor), dient de rechter zijn uitspraak te motiveren: 'met redenen omkleed' te geven. De uitspraak moet de grondslagen voor de uitspraak en de argumenten die de rechter aan zijn beslissing ten grondslag heeft gelegd, inhouden. De plicht om de uitspraak te motiveren is vastgelegd in art. 30 Rv, art. 121 Gw en art. 5 lid 1 Wet RO.

Geen rechtsweigeren en volledige beslissing

De rechter moet altijd een beslissing geven over het geschil dat aan hem is voorgelegd. Hij mag niet weigeren om een uitspraak te doen: art. 26 Rv en art. 13 Wet Algemene Bepalingen. Bovendien moet de eindbeslissing van de rechter volledig zijn: de eindbeslissing moet alle geschilpunten betreffen (art. 23 Rv). Deze uitgangspunten houden verband met het recht op recht- spraak: elke procespartij heeft het recht om zijn zaak volledig aan een over- heidsrechter voor te leggen en (als gevolg) een uitspraak te verkrijgen.

Beginsel van partijautonomie

Het beginsel van partijautonomie (art. 24 Rv) wil zeggen dat de grondslag voor de beslissing van de rechter wordt gevormd door de stellingen van de procespartijen. Anders gezegd: partijen bepalen de omvang van de gerech- telijke procedure. De burgerlijke rechter is lijdelijk: hij oordeelt slechts over vorderingen, verzoeken, verweren, stellingen en argumenten die partijen aan hem voorleggen. De rechter kan om die reden ook niet méér of iets anders toewijzen dan hetgeen wordt gevorderd of verzocht. Omdat het beginsel van partijautonomie met de lijdelijkheid van de rechter verband houdt, wordt het ook wel het lijdelijkheidsbeginsel genoemd.

Lijdelijkheids-
beginsel

VOORBEELD 1.9

Lucas uit de openingscasus vordert bij de rechter het herstel van zijn smartphone. De rechter zal en mag zich in de procedure alleen richten op deze eis van Lucas: de vordering tot herstel van de smartphone. Als de rechter tot het oordeel komt dat herstel juridisch onmogelijk is, zal de rechter de vordering van Lucas moeten afwijzen. De rechter mag niet uit eigen beweging de eis van Lucas wijzigen en bijvoorbeeld ontbinding van de overeenkomst uitspreken. Als Lucas dit niet vordert, mag de rechter het niet toewijzen.

Ambtshalve aanvulling van rechtsgronden

Van het lijdelijkheidsbeginsel moet worden onderscheiden de verplichting van de rechter om (indien nodig) de rechtsgronden aan te vullen: art. 25 Rv. Indien een procespartij zijn vordering of verweer baseert op een onjuiste rechtsgrondslag, moet de rechter de procespartij te hulp schieten door de juiste rechtsgrond aan te vullen. Voorwaarde is wel dat de procespartij voldoende feiten en omstandigheden aanvoert om de juiste rechtsgrond te kunnen onderbouwen: op grond van art. 24 Rv mag de rechter immers geen feiten aanvullen.

1.5 Ontwikkelingen

Het burgerlijk procesrecht is de laatste jaren hevig in ontwikkeling. Sinds een aantal jaren klinkt vanuit de rechtspraak (de gerechten in Nederland) en de politiek de wens om de rechtspraak slagvaardiger te maken. Omdat rechtszaken steeds ingewikkelder en specialistischer werden, moest worden nagedacht over maatregelen die ervoor zorgen dat de kwaliteit van de rechtspraak gegarandeerd blijft. Er was behoefte aan een efficiëntere bedrijfsvoering, een kwalitatief sterker bestuur en meer specialisme bij de gerechten. De rechtspraak moest worden gemoderniseerd.

Ingrijpende wijzigingen in het burgerlijk procesrecht

Wet herziening gerechtelijke kaart

Met de 'Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisaties' is een aantal wijzigingen in het burgerlijk procesrecht in gang gezet. Een wijziging die de organisatie van de rechterlijke macht ingrijpend heeft beïnvloed, is de wet herziening gerechtelijke kaart. Deze houdt in dat er per 1 januari 2013 een nieuwe gebiedsindeling van de rechtspraak bestaat. Er heeft schaalvergroting plaatsgevonden doordat het aantal arrondissementen en ressorten zijn verminderd. Rechtbanken hebben nieuwe namen gekregen en zaken worden anders over rechtbanken verdeeld. Hiermee wordt beoogd dat de rechtspraak in de toekomst de kwaliteit op peil kan houden en slagvaardig kan blijven. Op deze ontwikkeling wordt in paragraaf 2.5 dieper ingegaan.

In het kader van de moderniseringsontwikkelingen is niet alleen de organisatie van de rechterlijke macht ingrijpend veranderd. Ook het procesrecht zelf is volop in ontwikkeling en zal in de nabije toekomst ingrijpende wijzigingen ondergaan. Binnen nu en enkele jaren zullen grootse wijzigingen in het voeren van een civiele procedure worden doorgevoerd. Die wijzigingen zijn ingegeven door een tweetal uitgangspunten: vereenvoudiging en digitalisering van procedures in civiele zaken. Op 24 oktober 2013 heeft de minister

van justitie het 'Wetsvoorstel vereenvoudiging en digitalisering procesrecht' ingediend. Dit wetsvoorstel beoogt de rechtspraak toegankelijker te maken en een eenvoudiger rechtsgang te bieden in het burgerlijk procesrecht en het bestuursprocesrecht.

Wetsvoorstel
vereenvoudiging
en digitalisering
procesrecht

Voor het burgerlijk procesrecht betreft het wetsvoorstel de volgende vier voornemens:

Vier voornemens

- 1 Het onderscheid tussen de huidige twee soorten procedures (de dagvaardingsprocedure en de verzoekschriftprocedure) komt te vervallen. Er wordt een uniforme procedure ingevoerd, die de basisprocedure wordt genoemd. Die basisprocedure is overzichtelijk en draagt bij aan een sneller resultaat. Bovendien biedt die procedure meer ruimte voor maatwerk.
- 2 De mondelinge behandeling komt in die nieuwe basisprocedure centraal te staan. De rechter krijgt meer ruimte voor het invullen en nader vormgeven van de mondelinge behandeling.
- 3 Het wordt mogelijk om een procedure voor de burgerlijke rechter digitaal te starten. Het voornemen is om digitaal procederen verplicht te stellen voor professionele partijen. Deze verplichting zal niet bestaan voor personen die niet handelen in de uitoefening van een beroep of bedrijf en die geen gebruik maken van een professioneel gemachtigde.
- 4 Het stramien voor de basisprocedure zal ook worden toegepast op procedures in hoger beroep.

Deze vernieuwing en modernisering van rechtspraak wordt vanaf 2015 stapsgewijs doorgevoerd. Dat betekent dat er de komende jaren regelmatig wettelijke bepalingen zullen wijzigen. Alertheid is dus geboden: voor een goed en actueel begrip van het burgerlijk procesrecht is het noodzakelijk dat de ontwikkelingen op de voet worden gevolgd. Dit is mogelijk via www.rechtspraak.nl, waar themadossiers over de herziening van de gerechtelijke kaart en de modernisering van de rechtspraak te vinden zijn.

Gefaseerde
invoering

In dit boek wordt zoveel mogelijk aangesloten bij en vooruitgelopen op de wijzigingen die de Wet vereenvoudiging en digitalisering procesrecht met zich meebrengt. Echter, inherent aan de vele en snelle ontwikkelingen zal dit boek op onderdelen door de ontwikkelingen ingehaald worden. Naar alle waarschijnlijkheid zullen reeds op het moment van de nieuwe druk bepaalde begrippen en feitelijke gegevens zijn gewijzigd. Desondanks wordt in dit boek, uitgaande van het meest actuele wetsvoorstel, ingegaan op de theorie over het burgerlijk procesrecht in de nabije toekomst. Zo wordt in hoofdstuk 3 ingegaan op de toekomstige wijze van aanhangig maken van een procedure en wordt in hoofdstuk 6 de nieuwe basisprocedure uiteengezet. Ook wanneer de nieuwe wettelijke bepalingen van kracht zijn, blijft de theorie over de huidige twee basisprocedures relevant. Procedures die namelijk zijn gestart op grond van het huidige recht, worden voortgezet op grond van de huidige wettelijke bepalingen. Aangezien sommige procedures jaren duren, is kennis van zowel de huidige wetgeving als de toekomstige wetgeving noodzakelijk voor de praktijkjurist. Ook hier luidt derhalve dat bestudering van het burgerlijk procesrecht in deze roerige tijden niet alleen vanuit dit boek, maar ook op basis van de meest actuele informatie zal moeten plaatsvinden. De sites www.rechtspraak.nl en www.overheid.nl bieden daarvoor een ingang.

Samenvatting

Het burgerlijk procesrecht is een onderdeel van het privaatrecht. Het betreft de handhaving van materiële burgerlijke rechten en plichten: de wijze waarop een civiele procedure moet worden gevoerd en welke regels daarvoor gelden. Het burgerlijk procesrecht heeft verschillende functies, zoals het handhaven en beïnvloeden van materiële rechten en plichten, het voorkomen van een gerechtelijke procedure en het beschermen tegen eigenrichting.

Als bronnen van burgerlijk procesrecht gelden allereerst diverse nationale wetten. Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) en de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO) zijn de belangrijkste wetten. Daarnaast gelden als rechtsbronnen verschillende internationale verdragen en internationale regelgeving, zoals de EEX-Verordening en het EVRM. Een derde rechtsbron van burgerlijk procesrecht wordt gevormd door jurisprudentie.

Uit de diverse rechtsbronnen vloeien een aantal algemene uitgangspunten voor het burgerlijk procesrecht voort. Het betreft onder andere het recht op rechtspraak en rechtsbijstand, het uitgangspunt van een onafhankelijke en onpartijdige rechter, het beginsel van hoor en wederhoor, een behandeling en beslissing binnen een redelijke termijn, de openbaarheid van zitting en uitspraak, het motiveringsbeginsel, het verbod van rechtsweigerings voor de rechter en diens verplichting tot het geven van een volledige beslissing, het beginsel van partijautonomie, evenals het beginsel van ambtshalve aanvulling van rechtsgronden. De uitgangspunten vormen enerzijds een leidraad voor de rechter bij de procesvoering, anderzijds een waarborg voor partijen voor een deugdelijke procedure. De afgelopen jaren is de rechterlijke organisatie ingrijpend herzien en in de komende jaren wordt ook het procesrecht ingrijpend herzien. Vanuit het uitgangspunt van vereenvoudiging komt er een nieuwe basisprocedure die de huidige twee basisprocedures gaat vervangen. In die nieuwe basisprocedure komt het accent te liggen op de mondelinge behandeling. Het stramien voor de basisprocedure wordt ook toegepast op hoger beroep. Vanuit het uitgangspunt van modernisering wordt het mogelijk – en voor professionele procespartijen verplicht – om de procedure digitaal te starten.

Studie-eindvragen

- 1.1** Geef bij elke casus aan of het om materieel of formeel burgerlijk recht gaat.
- a** Mevrouw Nelissen koopt bij garage Rijdend Geluk een nieuwe auto. Partijen spreken af dat de auto een maand na aankoop zal worden geleverd en dat mevrouw Nelissen de auto bij levering moet betalen.
 - b** Mevrouw Nelissen botst bij het ophalen van haar auto tegen een op het terrein van de garage geparkeerde auto. Zowel haar eigen auto als de geparkeerde auto raken beschadigd.
 - c** Mevrouw Nelissen ontvangt een processtuk waarin een schadevergoeding van €5.000 van haar wordt geëist door de heer Van den Bueren, de eigenaar van de beschadigde auto.
 - d** Mevrouw Nelissen wordt door de advocaat van de heer Van den Bueren tijdens een getuigenverhoor ondervraagd over de toedracht van de schade.
 - e** Mevrouw Nelissen betaalt de schadevergoeding van €5.000 aan de heer Van den Bueren.
- 1.2** Geef bij elke casus aan welke functie het burgerlijk procesrecht vervult.
- a** Dommelen bv ontvangt namens Multigebak bv, na diverse sommaties wegens achterstallige betalingen, een processtuk waarin door Multigebak bv betaling van de openstaande rekeningen à €1.000 wordt geëist.
 - b** De heer en mevrouw Lopen gebruiken sinds 25 jaar de opgang naast het huis van de heer Greque om hun achtertuin te bereiken. De heer Greque verkoopt zijn huis aan de heer en mevrouw Kimmen, die bezwaar maken tegen het gebruik van de opgang door de heer en mevrouw Lopen. De heer en mevrouw Lopen claimen het recht van overpad te hebben verworven. De heer en mevrouw Kimmen stellen echter dat dit nooit is vastgelegd en dat dit recht dan ook niet bestaat. De heer en mevrouw Lopen besluiten zich tot de rechter te wenden.
 - c** Na een emotionele breuk met haar vriend is Sanne Veursen weer vrijgezel. Na verloop van tijd ontmoet zij Denis van Beek en na enige tijd gaan zij samenwonen. De ex-vriend van Sanne komt hier achter en is woest. Hij begint Sanne en Denis te stalken. Enige tijd later vinden er vernielingen plaats aan het huis waar Sanne en Denis wonen en wordt de auto van Sanne beschadigd. Sanne en Denis vermoeden dat de vernielingen het werk zijn van Sanne's ex en Denis wil hem persoonlijk gaan aanpakken. Sanne besluit zich tot de rechter te wenden.
- 1.3** In een procedure tussen Zakeninformatie.nl bv en Zakeninfo bv (inzake een conflict over de handelsnaam) stelt Zakeninformatie.nl bv correspondentie aan de orde waaruit blijkt dat Zakeninfo bv in eerste instantie niet geprotesteerd heeft tegen het gebruik van de naam Zakeninformatie.nl bv. Zakeninformatie.nl bv stelt dat het vreemd is dat Zakeninfo bv pas is gaan protesteren tegen het gebruik van de naam Zakeninformatie.nl toen

Zakeninformatie.nl bv landelijke naamsbekendheid kreeg. De rechter besluit zonder nadere motivering om de correspondentie niet toe te laten tot het proces. Welke uitgangspunten worden hier geschonden en op grond waarvan?

- 1.4** De heer Janssen en de heer Bosch zijn in een gerechtelijke procedure verwickeld, omdat de heer Janssen bij de verkoop van een pand aan de heer Bosch niet gemeld zou hebben dat er een daklekkage was. De heer Bosch stelt dat er sprake is van een verborgen gebrek en vordert ontbinding van de koopovereenkomst. In zijn uitspraak oordeelt de rechter dat de koopovereenkomst vernietigd moet worden, omdat er sprake is van bedrog (een wilsgebrek: art. 3:44 BW). Welk uitgangspunt is hier in het geding en waarom?
- 1.5** Tjeerd Roezen is een procedure gestart tegen zijn ex-vrouw, Rosa van Dam. In de procedure verzoekt Tjeerd om een omgangsregeling met zijn kinderen. In de echtscheidingsprocedure heeft de rechter Tjeerd de omgang met zijn kinderen ontzegd vanwege het feit dat Tjeerd zich in het verleden schuldig heeft gemaakt aan onzedelijke gedragingen ten opzichte van zijn kinderen. Bij de mondelinge behandeling van de zaak willen Tjeerds vrienden hem ondersteunen, maar hun wordt de toegang tot de zittingszaal ontzegd. Vervolgens opent de rechter de mondelinge behandeling met de woorden: 'Zo meneer Roezen, u meent uw pedofiele driften inmiddels in bedwang te kunnen houden?' Tjeerd is woest over de gang van zaken.
- a** Is het openbaarheidsbeginsel geschonden nu Tjeerds vrienden de toegang tot de zittingszaal is geweigerd?
- b** Hoe kan Tjeerd (proberen te) voorkomen dat de rechter de zaak verder behandelt?